

Από την παιδικότητα στην ενηλικίωση: Η συμβατική και ουσιαστική μετάβαση Ερωτήματα- Διαπιστώσεις

Ερωτήματα

Σε ποια χρονική στιγμή ένα άτομο σταματά να είναι παιδί και θεωρείται ενήλικας; Ποιοί αποφασίζουν γι αυτό; Ποια και πόσο ξεκάθαρα είναι τα κριτήρια που καθορίζουν το πέρασμα από την παιδικότητα στην εφηβεία, στη νεότητα και μετά στην ενηλικίωση; Από την ανευθυνότητα ή την μερική ανευθυνότητα και την προστασία, που χαρακτηρίζει την ηλικίες μέχρι την ενηλικίωση, μέχρι την υπευθυνότητα και τη παραγωγική συμμετοχή στην κοινωνία; Πόσο πραγματικά επηρεάζουν η φυσιολογική/βιολογική ανάπτυξη και η συναισθηματική ωριμότητα του ατόμου στα χρονικά κριτήρια ωριμότητας που κατασκευάζουν οι κοινωνικοί θεσμοί, τα νομικά πλαίσια, η οικονομία, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, και σε κάποιες ιδιαίτερες ιστορικές στιγμές, και η πολιτική κατάσταση του τόπου; Τι ρόλο παίζουν στην παράταση της παιδικότητας ή και της εφηβείας και της νεότητας κοινωνικές μεταβλητές όπως η ύπαρξη ενός στέρεου οικογενειακού περιβάλλοντος, μιας καλής οικογενειακής οικονομικής κατάστασης, μια άνετη ιδιόκτητη κατοικία σε ασφαλές περιβάλλον, ένα σταθερό επάγγελμα και εισόδημα της οικογένειας πρόελευσης του ατόμου; Και αντίθετα, τι ρόλο παίζουν στη βίαιη και πρόωμη ενηλικίωση του ατόμου, η ανατροφή του σε ιδρυματικό περιβάλλον αλλά και σε ανάδοχες οικογένειες, σε εναλλασσόμενους χώρους κατοικίας, σε περιβάλλοντα όπου η αγάπη, η ασφάλεια, η ειρήνη, η τροφή και η στέγη δεν είναι δεδομένα-εξασφαλισμένα δικαιώματα; Τι ρόλο παίζουν στην καριέρα του παιδιού και του έφηβου, η δυνατότητα να μεγαλώνει σ'ένα περιβάλλον μορφοσιόγνο, να πηγαίνει σ'ένα σχολείο που του προσφέρει την ευκαιρία να συνεχίσει την εκπαίδευσή του για χρόνια και να συμβάλλει σταδιακά με την πορεία του, από μικρή ηλικία, στην κοινωνική και οικονομική του ανάπτυξη; Τι ρόλο παίζουν οι αρχές για κοινωνική δικαιοσύνη και ίσες ευκαιρίες για όλους, όταν ουσιαστικές συνθήκες ζωής γίνονται αντικείμενα διεκδίκησης και πάλης και δεν προσφέρονται σε όλους και κυρίως στους έχοντες την ανάγκη; Τι αποτελεσματικότητα έχουν οι δαπάνες για κοινωνικές έρευνες όταν η επίδραση των αποτελεσμάτων τους είναι μηδενική στην αλλαγή της πολιτικής και στον έλεγχο των αντίξωων κοινωνικών συνθηκών που αντιμετωπίζουν πρώιμα στη ζωή κάποια άτομα, χωρίς να φέρουν την ευθύνη, και οι οποίες καθορίζουν την πορεία της ζωής τους οδηγώντας τα με μαθηματική ακρίβεια στην επανάληψη και διαίωνιση μιας ζωής με προβλήματα; Διάφορες κοινωνικές και ψυχιατρικές έρευνες αναφέρουν με σαφήνεια τους δείκτες και τις συνθήκες που οδηγούν ένα άτομο από μικρή ηλικία στην προσωπική και κοινωνική καταστροφή. Δεν παρατηρείται όμως η ανάλογη κινητοποίηση ώστε πολιτικές και νόμοι, λαμβάνοντας υπόψη τους τα δεδομένα των ερευνών, να προωθήσουν αντισταθμιστικές πολιτικές. Λαμβάνονται ημίμετρα που δείχνουν να είναι περισσότερο συμβατικές λύσεις παρά ουσιαστική αντιμετώπιση του προβλήματος. Αποφάσεις που όταν υπογράφονται έχουν μια ξεπεραστεί από την πρόοδο της επιστήμης, τις συνθήκες ζωής, την εξέλιξη της φυσιολογικής ανάπτυξης του ανθρώπου.

Το παιχνίδι με τα ηλικιακά όρια

Ποια είναι η λογική των συμβατικών ηλικιακών ορίων ωριμότητας; Πού αποβλέπει η διαφοροποίηση των ορίων και η ποικιλία της «τεχνητής σταγονομετρικής ενηλικίωσης», που παρατηρείται, με ελάχιστες παραλλαγές, ανάμεσα στα αναπτυγμένα κράτη; Δημιουργούνται περισσότερα ερωτήματα για τη χρησιμότητά

τους ενώ αναρωτιέται κανείς για την ηθελημένη αδιαφορία σε άλλα θέματα που έχουν καθοριστική σημασία στη δεοντολογική θεώρηση του κόσμου.

Αναφέρουμε διάφορα συμβατικά όρια ηλικιών για να γίνουμε περισσότερο κατανοητοί σχετικά με το ερώτημά μας. Η παιδική ηλικία στην χώρα μας επεκτείνεται μέχρι την ηλικία των 18 χρόνων. Η εφηβική ή, η ηλικία της ανήλικης νεότητας, καλύπτει τα χρόνια 12-18. Τα χρόνια 18-24 αναφέρονται και ως μετεφηβική νεότητα. Το παιδί είναι άτομο πλήρως προστατευόμενο από την οικογένεια και το κράτος. Ένα παιδί από 8 έως και 13 χρόνων, αν διαπράξει κάποιο αδίκημα, την ευθύνη φέρει ο γονιός ή ο κηδεμόνας, τίθεται υπό κηδεμονία, δεν εκτίει όμως καμιά ποινή σε κάποιο ειδικό ίδρυμα. Κατά τις ηλικίες 13-18, τα άτομα που κάνουν κάποιο αδίκημα θεωρούνται ανήλικοι παραβάτες και τιμωρούνται προσωπικά. Εκτίουν την ποινή που τους ορίζεται σε κάποιο ίδρυμα ή άλλο ελεγχόμενο χώρο.

Τα παιδιά περνούν διάφορα στάδια κατά την ανάπτυξή τους που είναι εξαιρετικά σημαντικά για τη συναισθηματική και γενικότερα προσωπική τους ωρίμανση: στην ηλικία των 12 περνούν από το δημοτικό στο γυμνάσιο, στη χώρα μας. Στην ηλικία των 15-16 περνούν από την υποχρεωτική εκπαίδευση στην προαιρετική ή είναι ελεύθεροι να αναζητήσουν εργασία. Στα 18 χρόνια τελειώνουν το λύκειο και προχωρούν σε νέα στάδια: κάποιοι, οι πολλοί, συνεχίζουν την εκπαίδευσή τους, άλλοι αναζητούν εργασία και άλλοι πάνε στρατό. Τα χρόνια εκπαίδευσης συνεχώς επεκτείνονται στην εποχή μας, παρατείνοντας τα χρόνια εξάρτησης των νέων από την οικογένεια.

Κατά τη διάρκεια των χρόνων της εφηβείας, η πολιτεία αναγνωρίζει τα ακόλουθα δικαιώματα στους νέους: στην ηλικία των 14 ετών και μιας ημέρας ένας νέος σε περίπτωση που χρειαστεί να νοσηλευτεί παραπέμπεται σε νοσοκομείο για ενήλικους. Από την ηλικία των 16 και μια μέρα οι νέοι είναι υπεύθυνοι για τη σεξουαλική τους ζωή και έχουν την ευθύνη για αποφάσεις που αφορούν την υγεία τους. Μέχρι εκείνη την ηλικία οι γιατροί που τους συμβουλεύουν ή τους χειρουργούν είναι υπόλογοι και στους γονείς. Από την ηλικία αυτή οι νέοι έχουν δικαίωμα να οδηγήσουν μηχανή και πολύ πιο σημαντικό, μπορούν να εργαστούν επίσημα στην αγορά εργασίας. Από την ηλικία των 17 χρόνων και μια μέρα έχουν δικαίωμα να μπουν σε νυκτερινό κατάστημα, να διασκεδάσουν και να αγοράσουν αλκοολούχο ποτό. Από την ηλικία των 18 και μια μέρα έχουν δικαίωμα να ψηφίζουν, να παντρευτούν αποφασίζοντας μόνοι για τον εαυτό τους και να σκοτωθούν εκτίωντας τη στρατιωτική τους θητεία, υπηρετώντας την πατρίδα. Μπορούν να θέσουν υποψηφιότητα να εκλεγούν στο πολιτικό σώμα από την ηλικία των 21 χρόνων και μια μέρα.

Δεν υπάρχει κάποια ουσιαστική λογική για τα διαφορετικά όρια ηλικίας των παραπάνω νομικών «παροχών» προς τους έφηβους. Ούτε έχει ερευνηθεί αν έχουν κάποια θετική επίδραση στη ωριμότητα, την υπευθυνότητα και τη συμπεριφορά τους.

Διαπιστώσεις

Η προστατευτικότητα της πολιτείας δεν αναφέρεται σε πολλά θέματα υγείας των νέων, αξιών αλλά και κατανάλωσης, κάτι που έχει σχέση και με την παραβατική συμπεριφορά. Μελέτες δείχνουν ότι οι νέοι στην Ελλάδα αλλά και αλλού, από την ηλικία ήδη των 11 καταναλώνουν αλκοολούχα ποτά, συνήθως με την παραινέση των γονιών ή συγγενών. Από τα 15 ένας μεγάλος αριθμός νέων καπνίζει συστηματικά ενώ η πλειονότητα των νέων από μικρή ηλικία αναπτύσσει υψηλή καταναλωτική συμπεριφορά χωρίς καμιά προστασία από την πολιτεία. Ο κλάδος της οικονομίας

που απευθύνεται στον ανήλικο πληθυσμό που δεν έχει δικά του έσοδα, συνεχώς διευρύνεται: μόδα, μουσική, διασκέδαση, φαγητά, διακοπές, εκπαίδευση, αισθητική αλλά και επαγγελματική προσφορά μέσα από το χώρο της άθλησης, της τέχνης και της μόδας.

Όλες αυτές οι νέες προοπτικές και προσφορές στους νέους δεν περνούν από κανένα κοινωνικό έλεγχο ή άλλη κριτική. Καμιά πολιτεία δεν αναρωτιέται για τις επιπτώσεις των παραπάνω στη διαμόρφωση των αξιών. Ασχολούμεθα πολύ περισσότερο με ακραία γεγονότα και ομάδες ολιγάριθμων χούλιγκαν, πανκ και άλλων ομάδων νέων χωρίς να αναρωτιόμαστε για τους λόγους της εμφάνισης τέτοιων ομάδων.

Η κοινωνική πολιτική για τους νέους σήμερα δεν είναι εκσυγχρονισμένη. Δεν αγκαλιάζει και τα δυο φύλα εξ ίσου. Δεν περιλαμβάνει τις ομάδες των νέων από άλλες κουλτούρες. Δεν στηρίζεται από την τοπική κοινότητα.

Οι νέοι χρειάζονται ουσιαστικό σεβασμό, την αναγνώρισή τους ως ανεξάρτητα άτομα, με δική τους ταυτότητα και δικαίωμα λόγου. Η υπευθυνότητα είναι κάτι που καλλιεργείται στον άνθρωπο από μικρή ηλικία. Η κάθε κοινωνία έχει τα παιδιά, τους έφηβους και τους νέους που τις αξίζουν. Ο πολιτισμός, οι θεσμοί και οι συνθήκες επικοινωνίας που καλλιεργούνται στην οικογένεια, το σχολείο και στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον μπορούν να συμβάλλουν στην ωριμότητα και την υπευθυνότητα των παιδιών και των νέων.